

LÄTLANE TALLINNAS

Sümfooniakontserdist ja kriitikast kuulaja pilguga

Läti tunnustatumaid nüüdisheliloojaid Pēteris Vasks.

Helilooja **Pēteris Vasksi** leidsin Koppenhaageni – Pariisi lennukist. Sikutan prantsuskeelsete ajalehtede hulgast välja „Helsingin Sanomat”. Kultuurirubriigist leian Vasksi ja John Storgårdsi fotod. Soome dirigent räägib: „Vasksi Teine sümfoonia võitis Cannes’is klassikaplaadi aasta auhinna 2004, olen õnnelik koostöö üle, veebruaris juhatan Tallinnas Teist sümfooniast.”

Lennujaamast on käik otse Eesti Kontserdi kassasse. On jah, 19. veebruaril Vasks kavas, öeldakse mulle.

Pärast imelikku Sibeliust kõlab Lutosławski Tšellokontsert. Meie oma virtuoosse tulevikumehe tšellost (Silver Ainomäe) ei tulnud muusikat, küll aga käsitles ta pilli kui relva – poogen oli päästik, tšello ise aga püss. Lugu sõjahust, hoiatus sellest, kui kehvaks võib

meil siin maamunal veel minna. Täielik üllatus oli, kui palju vanameister on uue muusika žanris juba ära teinud.

Vasks tuleb pärast vaheaega. Enne nädalatagust ajalehenappu ja soomekeelset artiklit teadsin heliloojast kolme asja: tuttava muusikaasjatundja arvamust „mehel peab silma peal hoidma, ta on väljamaal Baltikumi kõvemaid nimmesid”, Klassikaraadiost kuulatud ja väga meeldinud „Linnusümfooniast” ning vilksatuse temast „Sirbi” muusikalehekülgedel.

Enne algust: on mees ikkagi Lutosławski liinil või siiski tonaalne? Kui teine variant, siis kuhu paigutub ta Šostakoviitši ja Tubina suhtes? *Forte*’ga, kõigi pillirühmade osalusega sümfoonia algus on mõjuv. Vasks ei lasegi ohje lõdvaks, lugu tuleb ühes tükis, ilma vahedeta. On tõesti Šostakoviitši mees, isegi meloodilisem. *Piano* kohad pole tühjad, vaid mõttega täidetud, läti rahvaviis kumab kuskilt läbi. Kõik ilus, kuid stoori? Ka see on. Lavale laotatakse järsku konkreetne pilt loodusest: puud sahisevad, konn krooksub, vesi vuliseb, linnud lendavad. Mitte Stravinski moodi vihinal, vaid säutsudes. Kõik kokku on kuidagi Grieg? Edasisel kuulamisel kahtlus hajub. Griegi looduspilt on kokku pandud emotsioonidest, Vasks aga kirjeldab seda, seejuures väga konkreetset – erinevus kujundaja ja kirjeldaja vahel. Olin üheosaliseks sümfooniaks valmis. 35–40 minutit, see on nagu Viréni-aegne 5000 meetri jooks, kus kunagi igav ei hakanud. Pilt lavalt ja tollaselt teleekraanilt on sarnane. Mõlemas kindel lugu olemas, arendused, vaheldumisi soolod ja pundis rühkimine, kiirendused-aeglustused, taktika, põne-

vus. Vasks näitab korra ka tehnikat, aga see jääb idee teenistusse, pole eesmärk omaette. Muusika rullub laval kindla stsenaariumi järgi kuni lõputaktideni välja, tühja kohta ei teki kordagi. Örn vilepillihõige jääb sümfooniat lõpetama, ja see heli kajab kõrvus kaua. Niisuguse muusika eest antakse auhindu, saan ma plaksutamise ajal aru.

Esimene mõte riidehoiust: nüüd kiirelt arvustusi lugema, neid peaks rohkelt tulema! Ja ongi operatiivselt järgmise päeva lehes kontserdiarvustus. Ja ülejäärgmisel veel üks. „Täismajale ja publikut austades!“ „Võimas kontsert!“ – kuulutavad pealkirjad. „Võimas ja jõuline... pani rahva hulluma,“ loen kiirustades ja sõnu vahele jättes, „neljapäeva õhtul (oli ju ometi neljapäeva õhtul, 19. veebruaril?) viimse piirini rahvast täis, algus oli nii võimas, et publikul hakkas kohe katus sõitma ning algas selline mossimine, et... tõeline pauer... poolteist tundi adrenaliinipumpamist, bassi ja trummide kolkimist, fännide mossimist ning lavalt rahvasse kargamist.“ Tekst jätkub: „... kargas laval muusikasse, see oli lihtsalt võimas. YOU CANT CATCH ME!, ja hüppas ise rahva kätele.“ Pildil lamab higist laigulise maikasärgiga, muusikast välja kargamata (mikrofon jäi pihku) mees selili rahva kätel.

Panen lehe käest. Aga üks arvustus on ju veel! Võtan uue lehe ja loen: „...viimase loo ajal – Do What I Say – näitas rahvas oma lauluoskust. Rahvas laulis koos ja nii võimsalt, et polnud kahtlustki eestlastest kui laulurahvast. Eesti kontserdipublik on fenomenaalne... Eestis on hetkel teoksil *metal*-muusika kõrghooaeg... vähemalt selles oleme kogu muu maailmaga ühel pulgal... See on parim kontsert! Tallinn! You rule!“

Arvustused on teadagi Tallinnast, aga teise saali kohta. John Storgårds ei hüpanud neljapäeva õhtul kontserdi lõpul rahva sekka. Kummarduste vahel

paneab ta käe sirmiks silme ette ja otsib saalist autorit. See on täiesti tarbetu liigutus, sest autori leiab ta piinlikult tühjast saalist esimese silmapilguga üles. Punakas sviitris kiilaspea, halli Laarihabemega Pēteris Vasks sammub läbi hõreda spaleeri lava ette. Napilt kolmsada inimest teeb aga samasugust mürgelit nagu täissaal (aplodeeritakse ka puuduvate eest, seega kolmekordse energiaga). Muheda olemisega läti maailmanimi (nimetame inimesi õigete nimedega) kummardab orkestrile ja saalile. Järgneb *Grammy*-ERSO ja Vasksi mehine käepigistus. Kaks auhinnavõitjat kõrvuti. Ei oska auhindu võrrelda, see pole ei tähtis ega võimalik, kuid Vasksi kuldplaadi löövad läikima lisaväärtused – helilooja on üles leitud ja tippu „juhata tud“ võõra dirigendi poolt, ilma oma maiste kuulsuste abita (Māris Jansons näiteks, esimene meeldetulnu) ja teiseks on auhinna plaadil ka tema Viilikontsert, mille oli enne kuldlindestust jõudnud ära mängida ei keegi muu kui Gidon Kremer.

Ikka veel peopesadele valu andes tunnen uhkust ERSO üle – ise parasjagu *Grammy*-oreoolis viibiv esindusorkester ei pidanud paljuku Eesti publikule ette mängida ka lõunanaabrite (konkurendi?!) suursaavutust ja tunda sellest täiel rinnal rõõmu. Vaat see on Balti koostöö (tühja sest, et Soome osalusel) ja selle eest *Fair Play* ERSO-le, kui selline auhind muusikamaailmas peaks kasutusele võetama.

Pärast aplausi lõppu ei pidanud ma ennast Pēteris Vasksi juurde tänuavaldajate sappa võtma, sest olin tänu „Helsingin Sanomates“ avaldatud fotole ta varem ära tundnud ja juba vaheajal teda õnnitlenud ning autogrammi kavalhele saanud.

24. märtsil 2004

REIN VAHISALU,

Ida-Tallinna Keskaigla südamearst